

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 8, Sayı/Issue: 2, Ağustos/August 2024]

Esra KİRİK

<https://orcid.org/0000-0002-3964-065X>

Dr. Öğretim Üyesi

esrakirik@gmail.com

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

<https://ror.org/03gn5cg19>

İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Damla ÖZDEMİR

<https://orcid.org/0000-0003-3021-7027>

Yüksek Lisans Öğrencisi

damlaozdemir2023@gmail.com

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

<https://ror.org/03gn5cg19>

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

-IncA ve -İşIn Zarf-Fiil Eklerinin Kahramanmaraş ve Yöresi Ağzlarındaki Görünümleri

*Appearance of Converb Suffixes -IncA and -İşIn in the
Dialects of Kahramanmaras and its Region*

Araştırma Makalesi | *Research Article*

Geliş Tarihi | *Date Received*: 30.06.2024

Kabul Tarihi | *Date Accepted*: 24.08.2024

Yayın Tarihi | *Date Published*: 30.08.2024

Atıf | Citation

Kirik, E. & Özdemir, D. (2024). -IncA ve İşIn Zarf-Fiil Eklerinin Kahramanmaraş ve Yöresi Ağzlarındaki Görünümleri. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8(2), 786-804. <https://doi.org/10.34083/akaded.1507373>

Kirik, E. & Özdemir, D. (2024). Appearance of Converb Suffixes -IncA and -İşIn in the Dialects of Kahramanmaras and its Region. *Journal of Academic Language and Literature*, 8(2), 786-804. <https://doi.org/10.34083/akaded.1507373>

Makale Bilgisi | Article Information

Değerlendirme | *Review Reports*

Çift Taraflı Kör Hakemlik (İki İç Hakem+İki Dış Hakem) | *Double-blind. (Two External Referees)*

Etik Beyan | *Ethics Statement*

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur | *Ethical principles were followed during the preparation of this study*

Etik Kurul Belgesi | *Ethics Committee Approval*

Bu makale, VII. International Conference on Research in Applied Linguistics-ICRAL 2023 adlı sempozyumda sunulan ama tam metni yayımlanmayan "Zarf-Fiil Eki -IncA, -İşIn Eklerinin Kahramanmaraş ve Yöresi Ağzlarındaki Görünümleri" başlıklı bildirdiden geliştirilerek üretilmiştir.

Katkı Oranı Beyanı | *Author Contributions*

Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir | *Article does not require an Ethics Committee Approval.*

Etik Bildirim | *Complaints*

Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir | *Author's contribution rates to the study are equal.*

Çıkar Çatışması | *Conflicts of Interest*

adeddergi@gmail.com

Benzerlik Taraması | *Similarity Checks*

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir | *The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest*

Telif Hakkı ve Lisans | *Copyright&License*

Yapıldı | *Yes - iThenticate*

Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı altında yayımlanır | *Authors publishing with the journal retain the copyright. This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International*

© Esra KİRİK,-Damla ÖZDEMİR | Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International

Öz

Türkiye Türkçesinde şekil ve işlev bakımından zarf-fiil ekleri çok çeşitlidir. Farklı görevlerde kullanılan zarf-fiil ekleri üzerinde birçok çalışma yapılmıştır. Zarf-fiiller çalışmalarda genellikle art zamanlı ve eş zamanlı olarak incelenmektedir.

Zarf-fiil eki -IncA ile yine bu ekle aynı işlevde kullanılan -İşIn eki hem tarihî Türkçede hem de Türkiye Türkçesi ağzlarında kullanılmaktadır. Standart Türkçede de karşılık bulan -IncA ekinin Kahramanmaraş ve yöresi ağzlarında -İşIn ekiyle de aynı işlev ve görevlerde kullanıldığı anlaşılmaktadır. -İşIn eki art zamanlı olarak incelendiğinde ekin Eski Anadolu Türkçesi döneminden itibaren kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle öncelikle bu eklerin tarihî gelişimi incelenecek; ardından eklerin yapısı ve ses özellikleri üzerinde durulacaktır. Söz konusu eklerin sebep gösterme, zaman bildirme, ulama ve şarta bağlama işlevleri bulunmaktadır. Bu yüzden Anadolu ağzlarında hangi bölgelerde ve işlevlerde kullanıldığına kısaca değinilecek; özellikle ekin Kahramanmaraş ve yöresindeki işlevleri hakkında bilgi verilecektir. Kahramanmaraş'ın bütün ilçelerinin ele alındığı Kahramanmaraş ve Yöresi Ağzları adlı eser bu çalışmanın hareket noktasıdır. Bu eserde geçen ilçeler ile mahallelerinden tespit edilen ekler biçimleri ve işlevleriyle bölge bölge belirlenmiştir. Çalışmada ekler tasnif edilirken -İşIn eki üzerine çalışma yapan Faruk Yıldırım'ın “-(y)XşXn Zarf-fiili Üzerine” adlı çalışmasındaki sınıflandırma başlıkları temel alınmıştır. Özellikle -İşIn ekinin bölgesel farklılıkları belirleyici yönü üzerinde durulmuş; Kahramanmaraş'ta yalnız Andırın, Dulkadiroğlu, Onikişubat ve Türkoğlu ilçelerinde ekin kullanıldığı tespit edilmiştir. Kahramanmaraş ağzında -İşIn ekinin kullanım sahası ve yaygınlık derecesine göre etnik ağız haritalarının çiziminde alternatif bir ek olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi ağzları, Kahramanmaraş ve yöresi ağzları, zarf-fiil eki, -İşIn eki, -IncA eki.

Abstract

There are many types of gerund suffixes in Turkey Turkish in terms of form and function. Many studies have been conducted on gerund suffixes used in various tasks. These are generally examined diachronically and simultaneously in studies.

The gerund suffix -IncA and the suffix -İşIn, which is used in the same function as this suffix, are used both in historical Turkish and in Turkey Turkish dialects. It is understood that the -IncA suffix, which also finds its equivalent in Standard Turkish, is used in the same functions and duties as the -İşIn suffix in the dialects of Kahramanmaraş and its region. When the suffix -İşIn is examined diachronically, it is understood that the suffix has been used since the Old Anatolian Turkish period. Therefore, first of all, the historical development of these suffixes will be examined; Then, the structure and sound characteristics of suffixes will be discussed. Suffixes have the functions of giving reasons, giving time, reference and condition. Therefore, it will be briefly mentioned in which regions and functions it is used in Anatolian dialects; In particular, information will be given about the functions of the crop in Kahramanmaraş and its region. The starting point is the study titled Kahramanmaraş and its Region Dialects, in which all districts of Kahramanmaraş are discussed. The suffixes identified from these districts are marked region by

region with their forms and functions. Thus, it will be understood in which regions the supplement is used and at what intensity. The widespread use of these suffixes in the Kahramanmaraş dialect leads us to some conclusions about the ethnic structure.

Keywords: *Türkiye Turkish dialects, Kahramanmaraş dialects, gerundium, -İşIn, -Inca.*

Giriş

Türkçede fiilleri zaman, sebep, durum ve diğer açılardan niteleyerek zarfa çeviren eklerle zarf-fiil ekleri denir. Günümüz Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılan zarf-fiil eklerinin yanında Türkiye Türkçesi ağızları da zarf-fiil ekleri bakımından oldukça çeşitlilik göstermektedir. Fiilleri zaman yönünden niteleyen zarf-fiil eklerinin başında -Inca eki gelmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında aynı işlevlerde kullanılan bir diğer zarf-fiil eki ise -İşIn ekidir.

-Inca ve -İşIn zarf-fiil eklerinin Anadolu ağızlarındaki durumu hem biçim hem de işlev bakımından çok çeşitlidir. Ağızlar üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında bu eklerle dair yöresel ağız çalışmalarında kısmen değinilmiş; tespit edilebildiği kadarıyla Yıldırım (2007), Kahya (2009), Hünerli (2012, 2016), Doğan (2015), Şimşek Umaç (2016), Kalegeri (2023) dışında spesifik olarak değerlendirilmemiştir. Standart Türkçenin dışında ekin biçim ve anlam dünyası ağızlarda yöresel olarak farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle Kahramanmaraş ve yöresinde bu eklerin hangi biçim ve işlevlerde kullanıldığını tespit etmek gerekmiştir. Zira bu tür çalışmaların yapılması ağızları sınıflandırmada yardımcı olacaktır. Şimdiye dek yapılan çalışmalar da sınıflandırmalara katkı sağlaması amacıyla yapılmıştır. Ne kadar çok bölgede ekler üzerine ayrıntılı çalışmalar yapılırsa bölgesel farklılıklar da o derece kendini belli edecektir. Kahramanmaraş ağızı üzerine zarf-fiilleri konu alan bir çalışma yapılmamıştır; ancak bu ekleri konu alan başka bölgelere ait ağız çalışmalarının örnekleri az da olsa mevcuttur. Bu çalışmalar şu şekilde sıralanabilir:

Taşçı, Y. (2003). Anadolu ağızlarında zarf fiil ekleri. [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Sezer, Ö. (2006). Türkiye Türkçesi ağızlarında zarflar ve zarf yapımı. [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Karahan, L. (2011). Anadolu ağızlarında kullanılan bazı zarf-fiil ekleri. Arıkoğlu E. & Ergöneç Akbaba, D. (Ed.) *Türk Dili Üzerine İncelemeler içinde* (s. 345-373). Akçağ Yayınları.

Tespit edilebildiği kadarıyla Inca ve -İşIn ekleri üzerine doğrudan yapılmış çalışmalar şunlardır:

Yıldırım, F. (2007). -(y)XşXn zarf-fiili üzerine. *Szegedi Tudományegyetem Studia Uralo-Altaica*, 47, 505-519.

Kahya, H. (2009). Karamanlıca bir zarf-fiil eki: {-IncAs}. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(3), 1242-1252.

Hünerli, B. (2012). {-G)X(n)CA} zarf-fiilinin farklı bir işlevi üzerine [sistemik olarak "karşıtlık-kıyaslama" bildirme]. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(2), 1-14.

Doğan, M. (2015). Karadeniz Bölgesi ağzlarında -(y)XncA zarf-fiil eki ve görünümü. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(16), 535-554. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8954>.

Hünerli, B. (2016). Eski Anadolu Türkçesindeki sınırlama işlevindeki “-(y)XncA dek/degin/kadar” ara formunun Doğu Trakya ağzlarındaki görünümü ve “-(y)XncA” zarf-fiilinin kullanım çeşitliliği. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 4(7), 152-163.

Şimşek Umaç, Z. (2016). -IncAz zarf-fiil eki ve Türkiye Türkçesi ağzlarında görünümü üzerine. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(1), 171-177.

Kalegeri, Ç. (2023). Doğu ve Batı Türkçesi örnekleminde -mAGXnCA ve mAyIncA zarf-fiil ekindeki şart ifadesi. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi* 8(1), 74-87.

Çalışmanın Yöntemi

-IncA, -İşIn zarf-fiil eki ve biçimleri, “Kahramanmaraş Yöresi ve Ağızları” adlı çalışmadan hareketle -tespit edilen örnekler üzerinde- Eckmann’ın (1950) ve Faruk Yıldırım’ın (2007) çalışmalarında bulunan “sebeup gösterme, zaman bildirme, ulama ve şarta bağlama” başlıkları altında değerlendirilecektir. Ayrıca örnekleriyle tespit edilen “konuya girme” başlığı da bu sınıflandırmaya eklenmiştir. Bahsi geçen eklerin işlevleri bağlama göre belirlenmiştir. Ardından eklerin işlevleri sınıflandırılacak ve sonuca bağlanacaktır.

Kahramanmaraş ve yöresi ağzlarında kullanılan bu eklerin işlevleri ortaya konarak günümüz Türkiye Türkçesinden ayrılan ve birleşen yönleri incelenecektir. Bu nedenle öncelikle sözü geçen eklerin ses ve yapı özellikleriyle işlevlerine değinmek gerekmektedir.

1. -IncA Zarf-Fiil Ekinin Yapısı ve İşlevleri

-IncA zarf-fiilinin yapısıyla ilgili farklı görüşler vardır. Deny’e göre “-(y) ince lahikası boğazlı k’sinden ayrılmış -kin-ce lahikasıdır. Bu lahika -kän -çä lahikasıyla sıkı sıkıya hısımdır ki bu da daha eski bir *-Kan+çañ veya *-Kañ+çañ’dan ekinin varlığını kabul etmeye yol açar” der. -(y)ince lahikası lehçelerde de -(y)incek, -(y)incen ve -(y)inces şekilleriyle görülür (Deny, 1941, s. 939). Gabain’e göre bu ek “-g fiilden isim yapan yapım eki +I 3. teklik şahıs iyelik eki +ça eşitlik hali eki” birleşimiyle oluşmuştur (1945, s. 278). Uygur Türkçesinde de bu ekin var olduğu görülmektedir. Eraslan’ın tasnifine göre, tasrif edilemeyen ve anlam bakımından zaman bildiren -inca zarf-fiil eki, +ça/+çe eşitlik ekinin (-ğınça/-ğınçe, -ğunça/ -ğünçe gibi) ve +n vasıta hâli ekinin (-matın/-metin, -mayın/-meyin; -pan/-pen gibi) kalıplaşmasıyla oluşmuştur (2012, s. 400). Ergin’e göre ise bu ek

Eski Türkçede -ğınça, -ginçe şeklinde idi. -ğın, -gin yapım eki ile -ça, -çe eşitlik ekinin birleşmesinden doğmuştur. Batı Türkçesine ek -ınça, -inçe şeklinde geçmiş; Eski Anadolu Türkçesinde uzun zaman bu şekilde kullanılmıştır. Ek vokal uyumuna Omanlıca devresinde girmiştir (1958, s. 307-308).

Ercilasun'a göre -ğınça/-ginçe eki Ergin'in belirttiği gibi fiilden isim yapma eki -ğın/-gin ve eşitlik eki -ça/-çe ekinin birleşimi ile oluşmuştur. Kutadgu Bilig'de çok örneği bulunmadığını söyleyen Ercilasun, ekin daha çok olumsuz fiil gövdelerine gelerek -dıkça/-dikçe anlamını belirttiğini söylemiştir (1984, s. 184-185).

Karahanlı Türkçesinde -ınca/-ince eki -ğınça biçimindedir ve cümle içerisinde zarf görevindedir: bay bılğınça 'zengin oluncaya kadar' (Hacıeminoğlu, 2013, s. 174). Harezmi Türkçesinde bu zarf-fiil eki -Gınça, -GUınça, -KUınça, -Inça, -GUça, -gimçe, -GUmça biçimleriyle karşılaşılmaktadır: 'aytğınça, ölgümçe' (Argunşah ve Yüksekaya, 2019, s. 207). Kıpçak Türkçesinde ise, bu ekin -GInça, -GUınça biçimleri kullanılmaktadır: 'bargınça' (Argunşah ve Yüksekaya, 2019, s. 346).

Bazı Anadolu ağızlarında da yazı dilinin -Inca/-UncA zarf-fiil eki ses değişimleri ile -IncI/-IncAğ/-IncA Ğ biçimlerine girmiştir: bitmeyince, yolunca, yolunca Ğ (Korkmaz, 2007, s. 107).

Ekle ilgili yapılan çalışmalar incelediğinde bu ekin işlev bakımından zengin olduğu görülür. Deny'ye göre -(y)ince'li zarf-fiilin anlamı çok değişime uğramıştır. Deny, Bugün ardıncalık¹ (consecutif) zarf-fiili gibi kullanılan ekin daha önce hudutlayışlı (limitatif) ve yerine gelirlilik (substitutif) zarf-fiilini karşıladığını belirtir. Çoğu zaman da -(y)ince eki ardıncalık işlevini bütün bütün kaybederek -dikde, -dikçe ve -dikden sonra kalıplarının anlamına önemli oranda yaklaşır (1941, s. 939-940). Çağdaş Türk lehçelerindeki işlevlerine bakıldığında {-(G)X(n)CA} ekinin "sınırlama" ve "zaman bildirme" işlevleri öne çıkar. Bu iki temel işlevi yanısıra ekin şart, sebep, karşıtlık-kıyaslama gibi işlevleri de bulunmaktadır (Hünerli, 2012, s. 1-3). Ağızlarda zarf-fiil ekleri üzerine ayrıntılı bir araştırma yapan Taşçı'ya göre ek ve türevleri; zaman bildirme, sebep bildirme, yaklaşma, konuya girme, çabukluk, pekiştirme işlevlerinin yanısıra -a/-e kadar ve -erek işlevlerinde de kullanılmıştır (2003, s. 223-228).

2. -İşIn Zarf-Fiil Ekinin Yapısı ve İşlevleri

Daha çok Anadolu ağızlarında kullanılan -İşIn ekinin yapısı hakkında görüşlerini ve tespitlerini belirten araştırmacıların başında Thury (1885), Deny (1941) ve Eckmann (1950) gelir. Karaağaç -ışın/-işin zarf-fiil ekinin Eski Türkçede olmadığını, Eski Anadolu Türkçesinde ise bu ekin olumsuzluk bildiren zarf-fiil eki olduğunu söylemiştir. Ekin yapısının eylemsi+durum (-ış+ın>-ışın) ekinden oluştuğunu belirtmiştir. Tasnifinde -ışın/-işin zarf-eylem eklerini, iki başlık altında incelenmiştir. Tablolaştırdığı tasnifinde -

¹ Deny, bu zarf-fiilin zamanlık zarf-fiil ile sebeplik zarf fiil arasında yer tuttuğunu belirtir.

ışın ekinin biçimlerini “Eski Türk Yazı Dilleri” başlığında ekin sadece Eski Anadolu Türkçesi’nde -ışın/-işin/-uşun/-üşün kullanım biçimine yer vermiştir. İkinci başlık olarak “Çağdaş Türk Yazı Dilleri” başlığında Türkmence ve Tatarcada ekin -ışın/-işin/-uşun/-üşün biçiminin olduğunu belirtmiştir (Karaağaç, 2013, s. 383-384). Leyla Karahan bu ekin -ış/-iş fiilden isim yapma eki ve +n vasıta ekinin kalıplaşmasıyla meydana geldiğini belirtmiştir (2011, s. 363). -ışın zarf-fiil eki, isim-fiil eklerinin genişlemesiyle oluşmuştur (Oğul, 2021, s. 155).

Oğul’a göre -IşIn zarf-fiil eki, isim-fiil eklerinin genişlemesiyle oluşmuştur (2021, s. 155). Eckmann, -ışın zarf-fiil ekinin zaman, sebep, şart anlamları taşıyan zarf-fiiller yaptığını belirtmiş ve “Inca, -dlğl gibi, -dlktAn sonra, -ip, ... er ... mez” anlamlarında kullanmıştır (Kahya, 2008, s. 148). Ergin’e göre Karamanlıcada bugün hala işlek olan bir ektir ve -Inca zarf-fiil ekinin yerine kullanılmaktadır (1950, s. 345). Eckmann ekin Karamanlıcadaki işlevlerini zaman, sebep, şart ve olmayış olarak verir (1950, s. 48). Yıldırım ise ekin işlevlerini, iç içe geçmiş dört temel grupta incelenebileceğini söyler: zaman bildirme, sebep gösterme, ulama ve şarta bağlama. Hatta -IşIn ekinin -Inca ekinden çok daha geniş bir işlev alanına sahip olduğunu ekler (2007, s. 508). Bunun dışında farklı ağız çalışmalarında da ekin işlevlerine dair ağırlıklı olarak zaman bildirme işlevi öne çıkar (Taşçı, 2003, s. 388-389; Sezer, 2006, s. 74-77).

Anadolu ağzlarını üç ana gruba ayıran ve bu ağız gruplarını da kendi içinde sınıflandıran Karahan ise -ışın/-işin zarf-fiil ekini sınıflandırmasında üç ana başlıktan biri olan “Batı Grubu Ağızları” başlığı içerisinde değerlendirmiş ve VII. Alt Grup’ta bu ekin işlek bir şekilde var olduğunu belirtmiştir (2017, s. 171-174). Korkmaz ise Konya, Karaman, Niğde vb. Orta Anadolu ağzlarında -IşIn ekinin yaygın bir şekilde kullanıldığını belirtmiş ve şu örnekleri paylaşmıştır: alışın ‘alınca’, gelişin ‘gelince’, gidişin ‘gidince’. Bu ekin -ınca zarf-fiilinin koşutu olduğunu söyleyen Korkmaz, Ürgüp ve yöresi ağzlarında -ışın zarf-fiil ekinin -ışgın biçiminin de olduğunu vurgulamış ve örneklerini göstermiştir: ‘güz gelişin ‘güz gelince’, geri verişgin ‘geri verince’ (Karahan, 2007, s. 106-107). Osmaniye ağzında da bu ekin yaygın olarak kullanıldığı görülür. “bitişin, gelişin vb.” (Donbologlu, 2023, s. 125).

Bu çalışmanın hareket noktası olan Kahramanmaraş ve yöresi ağzlarındaki metinlerin incelenmesi sırasında karşılaşılan, örnekleri ve biçimleriyle dikkat çeken -IşIn ekinin bölgede yaygın olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir. Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılmayan bu ek, Türkiye Türkçesindeki -Inca eki ile aynı görevde kullanılmıştır.

3. Kahramanmaraş Ağzında -Inca ve -IşIn Eklerinin Biçim ve İşlevleri

3.1. Biçim Bakımından -Inca ve -IşIn Ekleri

Kahramanmaraş ağzında yaygın bir şekilde kullanılan zarf-fiil eki -Inca ekinin birçok farklı biçimi tespit edilmiştir: *-inca*, *-incă*, *-incā*, *-inca* Ꞥ, *-inca* 𐰽, *-incağ*, *-inci*, *-inciğ*, *-i* 𐰽ca, *-i* 𐰽ce, *-inc* ♀, *-ince*, *-incé*, *-incē*, *-incē*, *-incek*, *-inci*, *-inciğ*, *-incik*, *-inç*, *-nce*, *-nci*, *-unca*, -

uncā, -ünca, -unca¹, -uncu, -uncuğ, -unçu¹, -ünce, -üncé, -üncē, -üncū, -üncū¹, -üncü, -üncüye, -enc▶á, -encé, -énce, -énci, -éncik. Bunlardan bazıları aşağıda örneklenmiştir:

-IncA:

bunnar birbirlerine yandı¹ gö ◀y•ndük yandı¹ gö ◀y•ndük diye şê yápinca bñrdan dèllerdi. ‘Bunlar birbirlerine yandık kavrulduk, yandık kavrulduk diye söylendikleri için bundan dolayı derlerdi.’ (Pazarcık\Göynük Mahallesi²).

annem bunu b•yütdü, i tabi 'n ğı bu hanımı da a¹ınca hanım birez tábi bağmaz. ‘Annem bunu büyüttü; e tabi bu hanımla da evlenince hanım tabi bakmaz.’ (Onikişubat\Hacıbrahimuşağı Mahallesi)

ondan sōna da şindi yáztınca ağbayır diy'n̄llar. ‘Ondan sonra şimdi yazınca [mahallenin adını] Akbayır diyorlar.’ (Elbistan\Akbayır (Til) Mahallesi)

yēmeK bişirirsen varı¹ca o da çocu¹ fu¹ lu av¹d¹. ‘Vardığında yemek pişirirsen o da çocuğunu avutur.’ (Onikişubat\Önsen Kasabası)

hēp gēlincek işleri var. ‘Gelince hep işleri var.’ (Elbistan\Izgın Kasabası)

yo¹ yapı¹ırdı yo¹la gēdincé molem daşındán bahÇeyé şeyæo¹muş. ‘Yol yapılırdı, yola gittiği için molem taşından bahçeye şey olmuş.’ (Elbistan\Çiçekköy Mahallesi)

ğır¹ fı¹ oluncu üsdü¹ ü¹ açınıcı goyarsa¹ a¹ basar dèller. ‘Kırklı olduğunda [bebek kırkı] üstünü açık koyarsan al basar derler.’ (Dulkadiroğlu\Ayaklıcaoluk Mahallesi)

Eski Anadolu Türkçesinin özelliği olan -IşIn ekinin Türkiye Türkçesinde zarf-fiil eki olan -IncA eki ile aynı görevde kullanıldığı bilinmektedir. -IşIn ekinin de Kahramanmaraş ağzında belirlenen birçok farklı biçiminin var olduğu görülmüştür. Ekin olumsuz örnekleri de tespit edilmiştir: *-ışın, -İjn, -işen, -işin, -ışın, -üşin, -uşun, -meyişin, mé şüşin, -meyşin.* Kahramanmaraş ağzında -IşIn ekinin ses özelliklerine bakıldığında ekin düzlük-yuvarlaklık ve önlük-artlık uyumuna uygun bir şekilde eklendiği görülmüştür. Eke dair kimi örnekler şöyledir:

-IşIn:

savaşæetmé şüşin nō¹lur? ‘Savaş etmeyince ne olur?’ (Onikişubat\Dadağlı Mahallesi)

² Çalışmada kaynak olarak yararlanılan Kahramanmaraş ve Yöresi Ağzları (Erdem ve Kirik, 2012) adlı eserde yerleşim yerleri “köy” olarak geçmektedir. Ancak bugün Kahramanmaraş, büyükşehir belediyesi statüsüne kavuştuğu için bu bölgelerde “mahalle” ibaresi kullanılmıştır.

eve **gêlišin** gördüm gelin **gêtirişin**. ‘Eve gelince (damadı) gördüm, gelin getirince.’ (Türkoğlu\Kızılениş Mahallesi)

harmanda yú¹ niye **gaalışın** suyu yolıyá ¹æāzından ¹çeri ativerri¹. ‘Harmanda yük falan kalınca suyu, yolun ağzından içeri ativeririz.’ (Türkoğlu/Doluca Mahallesi)

fıransız **gêlišin** burıye de ermeniler vardı ermenilerê dutundu. ‘Fıransız buraya geldiği zaman Ermeniler vardı, Ermenilere tutundu’ (Onikişubat\Dadağlı Mahallesi)

3. 2. İşlev Bakımından -IncA ve -İşIn Ekleri

3. 2. 1. Zaman Bildirme

3.2.1.1. Standart Türkçedeki -(y)XncA zarf-filiyle eş görevli olarak kullanılmaktadır. Burada hareketin veya durumun olduğu zaman bildirilir. Gençan’a göre bu artçıl ulaç, kendisinden sonra gelen eylemin ya da eylemsinin hemen kendisinin ardı sıra yapıldığını, yapılacağını gösterir (1975, s. 359). -IncA, -dİgİ zaman, -dİgİnda anlamını veren kullanımlar görülmektedir.

-IncA:

bacımı gelinæedik burıye **gelincik**. ‘Buraya geldiği zaman bacımı gelin etmiş.’ (Dulkadiroğlu\Şerefoğlu Mahallesi)

anam irahmaTıg bitirmiş bu gızı. ben geri **gêlince** hêÇ gızıhandan ufağ çocu Fudu bilmezdim. ‘Rahmetli annem bu kız için anlaşmış. Ben hiç bilmiyordum, ufak çocuktuk. Ben geldiğim zaman (gördüm).’ (Afşin\Kuşkayası Mahallesi)

gına yağdılar onda kêrlisi sabāna **doļuncuğ** zükü yüklediler. ‘Kına yaktılar, ondan sonra sabah olunca yükü yüklediler.’ (Dulkadiroğlu\Şerefoğlu Mahallesi)

oļgunnaşınçı ş► ¹le hafif... ‘Şöyle hafif olgunlaştığı zaman.’ (Pazarcık\Taşdemir Mahallesi)

burıye **gêlinç** bu k► ó dèdiler o ıuļu yetişmüyör. ‘Buraya geldiğim zaman; bu köy okulu yetişmiyor, dediler.’ (Elbistan \Ağlıca Mahallesi)

aylıgæalmıya **gêdince** dèr. ‘Aylık almaya gittiğinde der.’ (Ekinözü\Ortaören Mahallesi)

Şææedince bunnar gayri delé Fannı **olunca** bekâr ikisi de. ‘Şey edince bunlar gayri delikanlı olduğunda, bekar ikisi de.’ (Elbistan\İncecik Mahallesi)

gêlinç a¹rabālar bizi ş•yle dutdu. ‘Geldiğimizde akrabalar bizi şöyle tuttu.’ (Göksun\Yeniyapan Mahallesi)

biz urıye **yêrleşincig** bir ānca o çiflik vârdı. ‘Biz oraya yerleştiğimizde, anca, bir o çiftlik vardı.’ (Türkoğlu\Kadıoğlu Çiftliği)

o gēdincē babam da iki evlīdi yá. ‘O gittiğinde babam iki evliydi ya.’ (Göksun\Yeniyapan Mahallesi)

bu mēmlēde de gēlincē adetini bilmiyoḡ huyun bilmiyoḡ. ‘Bu memlekete geldiğimizde adetini bilmiyorduk, huyunu bilmiyorduk.’ (Göksun\Yeniyapan Mahallesi)

aḡmıya gēdincē gēderim dedim. ‘Almaya gittiğim zaman giderim dedim.’ (Ekinözü\Ortaören Mahallesi)

ta[silder gēlincē su bardā bulunmazdı. ‘Tahsildar geldiğinde su bardağı bulunmazdı.’ (Göksun\Yeniyapan Mahallesi)

sonrá gēl sēnesi gēlinci çocu fūm oldu. ‘Sonraki sene olduğunda çocuğum oldu.’ (Çağlayancerit\Düzbağ Kasabası)

do fʻnrunca onnar nēyne beslenir ēkmāna buḡuruna bēsenir. ‘Doğurduğunda onlar neyle beslenir, ekmele bulgurla beslenir.’ (Pazarcık\Taşdemir Mahallesi)

-İşIn:

fıransız gēlişin burıye de ermeniler vardı ermenilerē dutundu. ‘Fıransız buraya geldiği zaman Ermeniler vardı, Ermenilere tutundu’ (Onikişubat\Dadağlı Mahallesi)

görmeden vērdiler eve gēlişin gördüm. ‘Görmeden verdiler, eve geldiğim zaman gördüm.’ (Türkoğlu\Kızıleniş Mahallesi)

bu köylere saldırmışlar saldırişınæişde gāliP bey denilen bir bi lbaşı varımış. ‘Bu köylere saldırmışlar, [köylere] saldırdıklarında Galip Bey denen bir binbaşı varmış.’ (Onikişubat\Dadağlı Mahallesi)

3.2.1.2. Standart Türkiye Türkçesinde “-dİktAn sonra” kalıplarıyla karşılanabilir.

-IncA:

o gēdincē dēdikine gāynana l da gēlsi l. ‘O gittikten sonra kaynanan da gelsin, dedi.’ (Göksun\Yeniyapan Mahallesi)

galbdenæēdincē çocu l gēri su aḡmış ci fēriinden. ‘Kalp [ameliyatı] yaptıktan sonra çocuğun ciğeri su toplamış.’ (Göksun\Arslanbeyinçiftliği Mahallesi)

yātıncı biréz uyanū. ‘Biraz yattıktan sonra tekrar uyanıyor.’ (Çağlayancerit\Düzbağ Kasabası)

çalışdım hizmetli oḡaraḡ e ordan da emekli olunca ne varæemmi ? ‘Hizmetli olarak çalıştım, oradan da emekli olduktan sonra ne var emmi?’ (Onikişubat\Büyüksır Mahallesi)

b• F•düm, b•yünce de *buriyá geldim*. ‘Büyüdüm, büyüdükten sonra da buraya geldim.’ (Elbistan\Çiçekköy Mahallesi)

şiyeye varınca F *ğaysarıyı geçincek bunnar para saçıy•*. ‘Şeye vardıktan sonra, Kayseri’yi geçtikten sonra bunlar para saçıyor.’ (Afşin\Dağlıca Kasabası)

anamızæöölünce *babamız başından savmiyé çab•ğ*. ‘Anamız öldükten sonra babamız başından çabuk savmaya.’ (Elbistan\Eldelek Mahallesi)

anañı Fı Læelinden ğurtulunca L *aynananı Læelinden ğurtulıyör mü?* ‘Analıñın elinden kurtulduktan sonra kaynananın elinden kurtuluyor mu?’ (Elbistan\Eldelek Mahallesi)

anañı ğ vardı dedi ki nişan da řinc ♀ *ğı şey dedi*. ‘Analık vardı, nişanı taktıktan sonra [analık] şey dedi.’ (Onikişubat\Kurucaova Mahallesi)

o ğedince *dedikine*. ‘O gittikten sonra dedikine.’ (Göksun\Yeniyapan Mahallesi)

iki sene durunca *ésgere ğetti*. ‘İki sene durduktan sonra askere gitti.’ (Çağlayancerit\Düzbağ Kasabası)

toplarığ ğadasını aldı Fım, onı da ğeri durunca *öderiz*. ‘Toplarınız ğadasını aldığım, onu da durduktan sonra tekrar öderiz’ (Dulkadiroğlu\Kabasakal Mahallesi)

anam ölünce *élebāda bacım vardı, orıye sağdılar*. ‘Annem öldükten sonra élebāda bacım vardı, oraya gönderdiler.’ (Elbistan\Çiçekköy Mahallesi)

onunæadını o çocu Fı ölünce *demiş o çocu Larımlı L dāmiş birçığæğızı ołursa humaş vururum*. ‘O öldükten sonra onun adını, çocuklarımlın kızı olursa Humaş vururum, demiş.’ (Pazarcık\Sultanlar Mahallesi)

bunnarı L babası ğuccūdü ölünçü *biri ğucāmdiyedi bi buçuğ yaşında*. ‘Bunların babası öldüğünde küçüklendi, biri bir buçuk yaşında kucağımdıydı.’ (Türkoğlu\Dedeler Mahallesi)

üretinci bun ▶ *de şermene sağı Fık*. ‘Ürettikten sonra bunu değirmene salıyoruz.’ (Pazarcık\Taşdemir Mahallesi)

-IşIn:

yú Llı Llıye ğelişin *burdan yñ řarıæiçe gellerdi*. ‘Yüklüklü’ye geldikten sonra burdan yukarıya sonra da içeriye gelirlerdi.’ (Türkoğlu/Doluca Mahallesi)

ğardeşi de maşısadan çı şışın. ‘Kardeşi de hapisneden çıktıktan sonra.’ (Onikişubat\Döngel Mahallesi)

mende [] *es çı şışın* *biraz iş işler bolaldı*. ‘Menderes çıktıktan sonra işler biraz bollaştı.’ (Andırın\Yeniköy Mahallesi)

orıyá da gélişin bacısı goymamış. ‘Oraya da geldikten sonra bacısı koymamış.’
(Onikişubat\Döngel Mahallesi)

o da gelineouluşun onü da aldığ. ‘O da gelin olduktan sonra onu da aldık.’
(Onikişubat\Maksutlu Mahallesi)

3.2.1.3. Fiilin gerçekleşme süresi -Inca işlevine göre daha kısa sürdüğünde bu ek, standart Türkçedeki -Ar...-mAz yapısıyla karşılanır. Çabukluk bildirir.

-Inca:

o =óprüden aşşā o ziminñne atıyoła. atınca bñy bizim o köylere ƒabar gēliyö . ‘O köprüden aşağı zibillige atıyorlar; atar atmaz bu kez bizim köylere haber geliyor.’
(Elbistan\Karaelbistan Kasabası)

bēnim évde varıncağæişde şu barnāmi ğñrsetdirdım. ‘Benim eve varır varmaz şu parmağını gösterttim.’ (Andırın\Torun Mahallesi)

köprüyé varıncı köprü yí ƒııdı. ‘Köprüye varır varmaz köprü yıkıldı.’
(Türkoğlu\Beyoğlu Kasabası)

o bēnim nēnem dē Fénci dūbüütün beni aı ƒııladııar. ‘O benim nenem der demez için herkes beni alkışladı.’ (Türkoğlu\Beyoğlu Kasabası)

ne alım çil ğız sa ıa di ƒi bārınca ba ƒa bir tēne dıım bıçagaı dedim. ‘Ne alayım sana çil kız sana, diye bağırır bağırılmaz bana bir tane bıçak al, dedim.’
(Onikişubat\Önsen Kasabası)

gēlinci bahim ğızım dē. ‘Geldiğinde bakayım kızım, de.’ (Dulkadiroğlu\Bulanık Mahallesi)

-İşIn:

orıye de gēdişin dēdilerkinē ancā, seni öldü di Féler. ‘Sen oraya gider gitmez [senin için] öldü dediler.’ (Onikişubat\Küçüksır Mahallesi)

eve gēlişin de bunu duydım. ‘Eve gelir gelmez bunu duydum.’ (Dulkadiroğlu\Dereli Mahallesi)

3.2.1.4. Standart Türkçede “-rken” yapısıyla karşılanabilecek bu durumun örneği azdır. -İşIn biçiminin örnekleri yöre ağzında yoktur. Yalnız -Inca biçiminde tespit edilmiştir.

-Inca:

çoıuğ çocu ƒu da éverincē birez zahmed çekdik. ‘Çoluk çocuğu evlendirirken biraz zahmet çektik.’ (Çağlayanerit\Düzbağ Kasabası)

ēzenæo ƒununçuı, yá ƒ sabahæēzeni, yá aışamæēzeni, yá ılenæēzeni o ƒunurkēne ğuıāna söyleler. ‘Ezan okunurken, ya sabah ezanı, ya akşam ezanı, ya öğlen ezanı okunurken kulağına söylerler.’ (Pazarcık\Narlıçerkezler Mahallesi)

3.2.1.5. Bildirdiği hareket gerçekleşmeden, bağlı olduğu fiildeki hareketin gerçekleşmeyeceğini bildirir. Bu işleviyle, standart Türkçedeki “-mAdIkçA” ve “-mAdAn” zarf-fiillerine benzer. Yalnız -İşIn biçiminde kendini gösterir.

-İşIn:

dér ki ben görmeyişin aalmam dér. ‘Der ki; ben görmeden alman.’ (Onikişubat\Çamlıbel Mahallesi)

heç gi şingl g►örmeysiñ tanısmTşın abövæo telefonnan. ‘Hiç şimdi görmeden, tanışmadan telefonla (anlaşıp evleniyorlar).’ (Dulkadiroğlu\Çobanlı Mahallesi)

3.2.2. Sebep Bildirme

-diğİ için, -diğİndAn yapılarıyla kurulmuş cümlelerdir. Ana yüklem yan yüklem olan zarf-fiil ekiyle neden-sonuç ilişkisi kurar; sebep bildirir.

-IncA:

düşünce düşük yaptım. ‘Düştüğüm için düşük yaptım.’ (Göksun\Kınıkköz Mahallesi)

dişim şindT yapırdım. biægat da ba[±] bitinci maraşa do[±]dura gëtdik. ‘Dişimi şimdi yaptırdım. Damağın bir kısmı bittiği için Maraş’a doktora gittik.’ (Pazarcık\Akçakoyunlu Mahallesi)

o oľunca yapT işde bertiz tarafi yapT. ‘O (Ceviz) olduğu için yapıyor, işte Bertiz tarafi yapıyor.’ (Dulkadiroğlu\Akyar Mahallesi)

sëveriberliæ’nlunca bunnarı sürüyöľlar. ‘Seferberlik olduğu için bunları sürüyorlar.’ (Andırın\Çokak Kasabası)

çocu Fu biráz şip de annem ba r-ncâ hiş üslenmedi. ‘Çocuğu biraz şey edip annem baktığı için [çocuğu] hiç üstlenmedi.’ (Onikişubat\Hacıbrahimuşağı Mahallesi)

babam dahā ıçig b•yünce de almamışlar. ‘Babam biraz daha büyüdüğü için de almamışlar.’ (Göksun\Esenköy(Küçükkızılıcık) Mahallesi)

dışardan yapınca oľuy’nr. ‘Dışardan yaptığın için olmuyor.’ (Pazarcık\Göynük Mahallesi)

oriye gëdincek bura issizlenmiş. ‘Oraya gittiği için bura ıssızlaşmış.’ (Afşin\Dağlıca Kasabası)

mëmmun oľdum •le di fënce. ‘Öyle dediği için memnun oldum.’ (Andırın\Çokak Kasabası)

o réfa fat ëdinci üçünc• fi aľma[±] zorunda galđı. ‘O vefat ettiği için üçüncüyü almak zorunda kaldı.’ (Afşin\Alimpınar Mahallesi)

yáşı tamam oľunca emekli oldu. ‘Yaşını tamamladığı için emekli oldu.’ (Afşin\Alemdar Kasabası)

**yle oľunca hē nişan yápdılar.* ‘Öyle olduğu için nişan yaptılar.’ (Dulkadiroğlu\Akyar Mahallesi)

o oľunca yapT burdā şe oľuncu sōna şeýe verdiler. ‘O olunca yapıyor. Burda şey olduğu için, sonra şeýe verdiler.’ (Elbistan\İncecik Mahallesi)

on sēkis tēne do Fnrunca b•le küçüğeğalmışdır. ‘On sekiz tane doğurduğu için böyle küçük kalmıştır.’ (Göksun\Kınıkkoz Mahallesi)

anaľıgēoľuncā erkenēvlendirmişler. ‘[Evde] Analık olduğu için erken evlendirmişler.’ (Andırın\Kıyıkçı Mahallesi)

onu Læavradı ölüncü beni orıye yamadılar. ‘Onun avradı öldüğü için beni oraya yamadılar.’ (Göksun\Kavşut Mahallesi)

anaľarı babaľarı ölüncü= dayıľarı hacæosmannaræalmış yanına. ‘Babaları öldüğü için dayıları Hacı Osmanlar yanına almış.’ (Elbistan\İncecik Mahallesi)

o •ľünce sa Læömür. benimæadımæo La o be L o ba La vurmuşlar . ‘O öldüğü için, sana ömür, onun adını bana vurmuşlar.’ (Göksun\Kavşut Mahallesi)

ölin ölüncé başğayı gociyé vardım. ‘Ölüm öldüğü için başka kocaya vardım.’ (Elbistan\Çiçekköy Mahallesi)

ordan da durunca aľlah♀ L yazğısı mTmiş? ‘Ondan dolayı Allah’ın yazğısı mıymış?’ (Onikişubat\Kurucaova Mahallesi)

on dörT yaşında olunca, eşgiden çocuğlara biæşeyæanlatılmazdı; annem duTdu beni v► ermegæisededi. ‘Eskiden çocuklara bir şey anlatılmazdı. Ben on dört yaşına geldiğim için annem beni vermek istedi.’ (Dulkadiroğlu\Akyar Mahallesi)

ğır 7ı oľuncu üsdü Lü açınıcı gøyarsa L aľ basar dēller. ‘Kırklı olduğu için [bebeğin] üstünü açık koyarsan al basar derler.’ (Dulkadiroğlu\Ayaklıcaoluk Mahallesi)

sōna bu su işlerine ganele aldıľar. hükümet suyu L şe fi aľınca, dá Farmenimizi isdimlágæētdiler. ‘Sonra bu su işlerini kanala aldılar. Hükümet suyun şeyini aldığı için değirmenimizi istimlak ettiler.’ (Göksun\Hacimirza Mahallesi)

b► nóz de gocam ölüncü dışarľara çi Fardım. ‘Bu kez de kocam öldüğü için dışarılara çıktım.’ (Elbistan\Güplüce Mahallesi)

-İşIn:

fıransa böyle şik@yetæedişin fıransız onnarı desdekledi. ‘Fransa böyle şikayet ettiği için Fransızlar onları destekledi.’ (Onikişubat\Dadağlı Mahallesi)

süleymannıdancaayırlıp da burıye köy yerleşişin isim goyduğlar. ‘Köy Süleymanlı’dan ayrılıp da buraya yerleştiği için isim koydular.’ (Onikişubat\Çamlıbel Mahallesi)

3.2.3. Şart Bildirme

-Inca ve -İşIn zarf-fiili, nadiren şart görevinde de kullanılır. Standart Türkçede -sa, -dikça, -diği taktirde anlamını karşılamaktadır.

-Inca:

dönümü te ałanı b•yüg. ba^lsana ałanı te şırdan ałınca te şırdan te şıriyé eniy△r. ‘Dönümü, alanı büyük. Baksana ta şuradan ölçersen ta şuraya [kadar] iniyor.’ (Afşin\Binbođa Mahallesi)

ğardaşı^L seni^L sey dü d▶áned▶i^Lı görsú^L g’nrünce öldürüllerdi filánæōłana ba rıyö di řin. ‘Kardeşin senin söylediğini gördüğü taktirde, filan oğlana bakıyor diye öldürürlerdi.’ (Göksun\Hacimirza Mahallesi)

işde efdē yápardıđkine çocuđ sar řincă eli gołu i ři ołsu^L d-řn. ‘İşte kundak yapardık ki, çocuk sarkarsa eli kolu iyi olsun diye.’ (Dulkadirođlu\Beşenli Mahallesi)

sen de řma^L olünce / uruhud yázi^L mezárımı^L başına ‘İmanla ölürsem mezarımın başına uruhud yazın, de.’ (Türkoğlu\Yolderesi Mahallesi)

ğır şlı ołuncu üsdü^Lı açınca goyarsa^L ał basar deller. ‘Kırklı olduğunda [bebek kırkı] üstünü açık koyarsan al basar derler.’ (Dulkadirođlu\Ayaklıcaoluk Mahallesi)

-İşIn:

harmanda yú^l niye gálışın suyu yolıyá^Læázından ačeri atıverri^l. ‘Harmanda yük falan kalınca suyu, yolun ağzından içeri atıveririz.’ (Türkođlu/Doluca Mahallesi)

3.2.4. Ulama

İki hareketin birbirine bağlanmasıyla Standart Türkçedeki -(y)Xp ve -ArAk zarf-fiiliyle benzer işlevleri yerine getirir. Kimi durumlarda, ulamayla birlikte bir hâl bildirme işlevi de sezilir. Bölge ağzında yalnız -Inca örnekleri mevcuttur.

-Inca:

mézarlı ça varınca^l barnā^Lı gösterdirdi. ‘Mezarlığa varıp parmağını gösterdi.’ (Andırın\Torun Mahallesi)

üretinci bun▶△ de şermene salı şük. ‘Bunu üretilip değirmene salıyoruz.’ (Pazarcık\Taşdemir Mahallesi)

ğazanda kürekle řencé ázını örtüyó^l. ‘Kazanda kürekleyip ağzını örtüyoruz.’ (Ekinözü\Demirlik Mahallesi)

ğabağ da bişiri^Lce eşgisini goya^L. ‘Kabağı pişirip ekşisini koyarsın.’
(Dulkadiroğlu\Dereköy Mahallesi)

řaymiyé yí řinciğæondan sōna onu yüğletmiş. ‘Haymayı yıkıp onu yükletmiş.’
(Dulkadiroğlu\Göllü Mahallesi)

3.2.5. Konuya Girme

Yöre ağzında yalnız -InC ekinde, bir nevi konuya girmek veya konuyu değiştirmek için kullanılan bir zarf olarak karşılaşılmaktadır.

-InC:

yemek olunca^L hemen davara davarı kesellerdi. ‘Yemek konusuna gelince, hemen davarı keserlerdi.’ (Türkoğlu\Hacıbebek Mahallesi)

ğīna yapmiyé gelincik, günüzünen cehiz dökülürdü. ‘Kına yapma konusuna gelince, gündüz çeyiz dökülürdü[serilirdi].’ (Dulkadiroğlu\Şerefoğlu Mahallesi)

ğadını^L çocu şu oluncu oļu vardı ğızı yōd△. ‘Kadının çocuğu konusuna gelince, oğlu vardı, kızı yoktu.’ (Onikişubat\Bunsuz Mahallesi).

4. -IşIn Ekinin Yöredeki Yaygınlık Durumu

Bu ekin tespit edildiği ilçelerden hareketle, genellikle Dulkadiroğlu ve Onikişubat ilçelerinde yaygın bir şekilde kullanıldığını söylemek mümkündür. Öte yandan Andırın ve Türkoğlu ilçelerinde de ekin kullanımına az da olsa rastlanılmıştır. Ancak diğer ilçeler Afşin, Çağlayancerit, Elbistan, Ekinözü ve Pazarcık’ta ekin kullanımına rastlanmamıştır. Tespit edilen örneklerden hareketle ekin, düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre biçimlendiği belirlenmiştir: ‘oļuşun’. Aynı şekilde önlük-artlık uyumuna da bağlı kalarak gelişim göstermiştir: ‘saļdırışın’. Ekin olumsuz biçimi Standart Türkçede olduğu gibi -mA yapısı ile kurulmuştur: ‘ğ►örmeşin’. Belirlenen örneklerde ekin, birleşik fiillerle kullanımı da tespit edilmiştir: ‘savaşæetmé řēşin’.

çí şıJın (Andırın\Yeniköy Mahallesi)

çí şışın (Onikişubat\Döngel Mahallesi)

ğ►örmeşin (Dulkadiroğlu\Çobanlı Mahallesi)

ğalışın (Türkoğlu/Doluca Mahallesi)

ğedişin (Onikişubat\Küçüksır Mahallesi)

ğelişin (Dulkadiroğlu\Dereli Mahallesi)

ğelişin (Onikişubat\Dadağlı Mahallesi, Döngel Mahallesi)

ğelişin (Türkoğlu/Doluca Mahallesi, Kızıleniş Mahallesi)

ğörmeyişin (Onikişubat\Çamlıbel Mahallesi)

oluşun (Onikişubat\Maksutlu Mahallesi)

saldırışın (Onikişubat\Dadağlı Mahallesi)

savaşætme **Ĥeşin** (Onikişubat\Dadağlı Mahallesi)

şik@yetæedişin (Onikişubat\Dadağlı Mahallesi)

yerleşişin (Onikişubat\Çamlıbel Mahallesi)

Ekin daha çok bölgenin merkezi, güneyi ve güneybatısında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bölgenin kuzey ve doğu kesimlerinde ise eke rastlanmamıştır. Bu sonuca bakarak bu eke dair bir ağız haritası oluşturmak ve etnik yapıya dair sonuç çıkarmak mümkün olabilir. Zira Korkmaz'a göre bu ek Avşarlara özgü bir ektir (1971, s. 29). Bunun için daha fazla bölgede derleme çalışmalarının tamamlanması ve ekin durumunun belirlenmesi gerekmektedir.

Sonuç

Kahramanmaraş ve yöresi ağızlarında incelenen bu ekin Eski Anadolu Türkçesinden günümüze dek taşınmış bir özellik olduğu görülmektedir.

İncelenen -İşIn ve -Inca zarf-fiil ekinin tüm biçimleri tespit edilmiş; bunların kelimeye hem önlük-artlık hem de düzlük-yuvarlaklık uyumuna uygun olarak eklendiği görülmüştür.

Yıldırım'a göre -İşIn ekinin işlevleri Anadolu ağızlarında -Inca ekine göre daha fazladır. Ancak Kahramanmaraş ağzında -Inca zarf-fiil ekinin işlevleri daha geniş kullanılmıştır. Yıldırım'ın zaman, sebep, ulama ve şart bildiren sınıflandırmasına ek olarak konuya girme işlevi da yine -Inca zarf-fiilinde görülmüştür.

Yine yöre ağzında -Arken, -(I/U)rken anlamını veren kullanımlar, yalnız -Inca biçimlerinde tespit edilmiştir.

Ulama ve konuya girme işlevlerinde yalnız -Inca kullanılmıştır. Zaman bildirme, sebep gösterme ve şart bildirme başlıklarında hem -Inca hem de -İşIn zarf-fiilleri kullanılmıştır.

Kahramanmaraş ağzında -İşIn ekinin 'Dulkadiroğlu, Onikişubat, Andırın ve Türkoğlu' ilçelerinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Eldeki metinlerden diğer ilçelerde bu ekin kullanımına rastlanmamıştır.

Eklerin en çok zaman bildirme işlevinde kullanıldığı anlaşılmaktadır. En az kullanılan işlev ise konuya girme işlevidir. Zaman işlevlerinde ise en yaygın olanları -Inca, -dİĞI zaman, -dİĞIndA ve -dİktAn sonra işlevleridir.

Yapılan bütün bu inceleme ve çalışmalar sonucunda elde edilen bilgiler ışığında yapısı ve işlevi bakımından -İşIn zarf-fiil ekinin ağız haritasında belirleyici özelliği olduğu tespit

edilmiş olup, ağız haritası oluşturmada önemli rolü ve etkisi olacağı görüşüne varılmıştır. Bunun için Anadolu'nun bütün bölgelerinin ağızlarının derlenmesi ve karşılaştırmalı ağız çalışmalarının artırılması gerekmektedir.

Kaynaklar | References

- Argunşah, M, Yüksekaya, G. (2019). *Karahanlıca-Harezmece-Kıpçakça dersleri*. Kesit Yayınları.
- Doğan, M. (2015). Karadeniz Bölgesi ağzlarında -(y)XncA zarf-fiil eki ve görünümüleri. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(16), 535-554. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8954>.
- Eckmann, J. (1950). Karamanlıca -işin'li gerundium hakkında. *TDAY Belleten*, 14-15, 45-52.
- Eraslan, K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ercilasun, A. (1984). *Kutadgu Bilig grameri-fiil*. Akçağ Yayınları.
- Erdem, M. D. & Kirik, E. (2011). *Kahramanmaraş ve yöresi ağzları (giriş-inceleme-metinler)*. Kahramanmaraş İl Özel İdaresi.
- Ergin, M. (1958). *Türk dil bilgisi*. İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Ergin, M. (1950). *Türk dil bilgisi*. İstanbul Matbaası.
- Gencan, T. N. (1975). *Dilbilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (2013). *Karahanlı Türkçesi grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hünerli, B. (2012). {-(G)X(n)CA} zarf-fiilinin farklı bir işlevi üzerine [sistematik olarak "karşıtlık-kıyaslama" bildirme]. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(2), 1-14.
- Hünerli, B. (2016). Eski Anadolu Türkçesindeki sınırlama işlevindeki “-(y)XncA dek/degın/kadar” ara formunun Doğu Trakya ağzlarındaki görünümü ve “-(y)XncA” zarf-fiilinin kullanım çeşitliliği. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 4(7), 152-163.
- Kahya, H. (2008). Karamanlıca zarf-fiil eklerinden örnekler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 19, 131-152.
- Kahya, H. (2009). Karamanlıca bir zarf-fiil eki: {-IncAs}. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(3), 1242-1252.
- Kalegeri, Ç. (2023). Doğu ve Batı Türkçesi örnekleminde -mAGXnCA ve mAyInCA zarf-fiil ekindeki şart ifadesi. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi* 8(1), 74-87.
- Karaağaç, G. (2013). *Türkçenin dil bilgisi*. Akçağ Yayınları.

- Karahan, L. (2011). Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri. Arıkoğlu E. & Ergönenç Akbaba, D. (Ed.)*Türk Dili Üzerine İncelemeler içinde* (s. 345-373). Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (2017). *Anadolu ağzlarının sınıflandırılması*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1971). Anadolu ağzlarının etnik yapıyla ilişkisi sorunu. *TDAY Belleten*, 19, 21-32.
- Korkmaz, Z. (2007). Anadolu ve Rumeli ağzlarının dayandığı temeller. *TDAY Belleten*, 2007(1), 87-110
- Oğul, H. (2021). *Turhal ilçesi ve köyleri ağzı (giriş - inceleme - metin - sözlük)* [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Adıyaman Üniversitesi.
- Şimşek Umaç, Z. (2016). -IncAz zarf-fiil eki ve Türkiye Türkçesi ağzlarında görünümü üzerine. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(1), 171-177.
- Taşçı, Y. (2003). *Anadolu ağzlarında zarf-fiil ekleri* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi] Gazi Üniversitesi.
- Thury, J. (1885). *A kasztamun-i török nyelvjaras*. Magyar Tudományos Akademia.
- Yıldırım, F. (2007). -(y)XşXn Zarf-fiili üzerine. *Szegedi Tudományegyetem Studia Uralo-Altaica*, 47, 505-519.
- Yüce, N. (1999). *Gerundien im Türkischen: Eine morphologische und syntaktische Untersuchung*. Simurg Yayınları.